

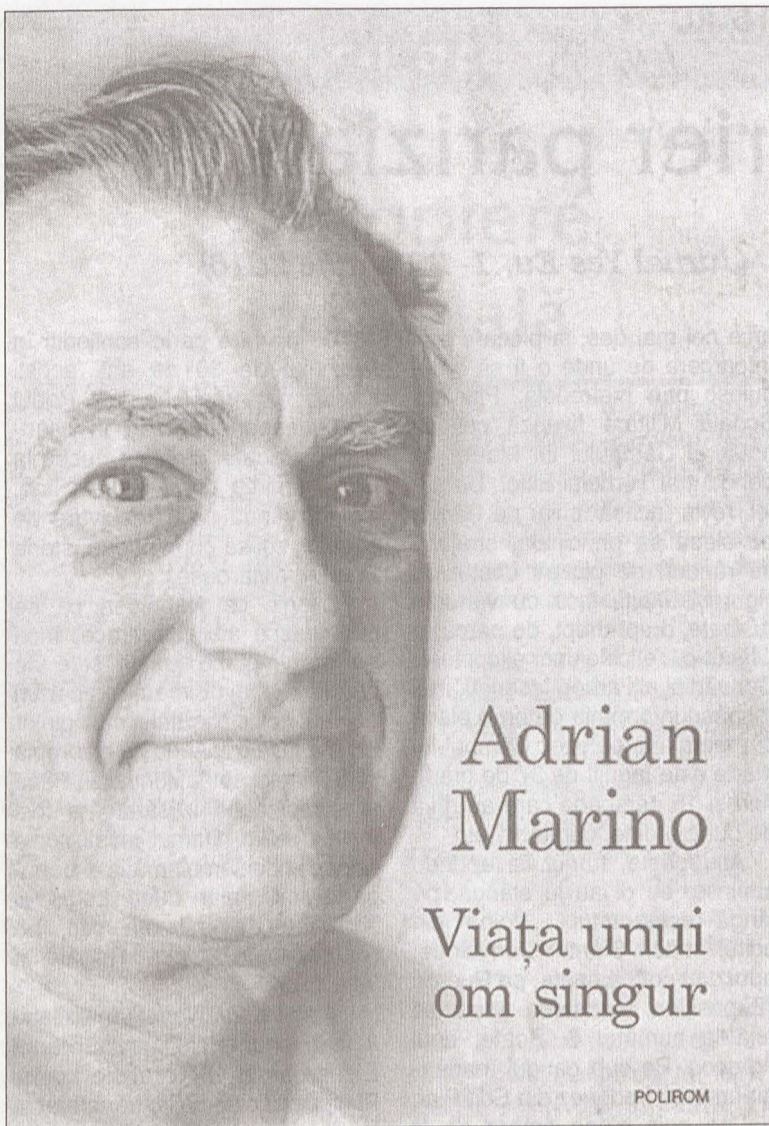
Nu pentru că l-aș iubi până la leșin pe Călinescu sau l-aș urî până la neputință pe Adrian Marino, m-am trezit într-o situație sufletească perceptibil-bizară, după ce am citit *Viața unui om singur* de Adrian Marino. Adevărul e că, după luările de poziție ale multor băgători de seamă (ori care se bagă în seamă fără nicio treabă), am dorit să mă lămuresc și eu ce e atât de grozav sau de groaznic în postuma carte a lui Marino.

Aflând din cine știe ce surse despre intenția *Polirom*-ului de a publica cartea, încă înainte de apariția acesteia, „echipa tinerilor lupi denigratori” a și purces repede la ascuțitul dinților, a limbii și la modelarea vocilor pentru un festin core-spunzător. Astfel că, făcând abstracție inclusiv de contextul istoric, ei, salivând abundant-pavlovian, s-au repezit la halcă. Numai că aceasta, pentru mulți cățelandri devoratori, javre maidaneze sau lupi cu vechi state într-ale bârfelilor de ocazie trecând la sfâșiat cu schelălături vesele, s-a dovedit a fi o carne mult prea tare, așa că, unii, și-au făcut de lucru degeaba, și, cum se spune din vechime, făcându-și coada colac s-au retras de pe... câmpul de luptă doar cu îndestularea intimă a participării la cruciadă, satisfacție, însă, binîșor zdrențuită.

Acestea sunt simplele mele constatări după ce am găsit pagini întregi în câteva reviste de cultură referitoare la temă. Părerii subiective? Obiective? N-are importanță. În ce mă voi privește, nu mă voi situa nici în tabăra denigratorilor (unii dintre ei deveniți adevărați profesioniști după 1990), nici în aceea a adulțitorilor (unii dintre ei deveniți adevărați lingăi profesioniști – tot după 1990), ci mă voi opri puțin la un capitol din carte intitulat (surprinzător pentru mine și imediat voi explica și de ce): **Marele eșec: G. Călinescu** (pag.46).

Știam și din alte surse – drept că neoficiale – că Adrian Marino și-a exprimat, mai direct sau mai subtil, după trecerea unor ani de la moartea lui Călinescu, o atitudine nu tocmai favorabilă față de acesta, mai ales despre *Omul Călinescu*. Nu i-am dat importanță, cunoscând că asemenea chestiuni, nici la noi și nici în alte zone ale planetei nu sunt singulare...

În general, toată lumea este de acord că, marele om de cultură a fost și un actor cu valențe vocale extraordinare, exprimate fie în fața studenților, fie a prietenilor sau/și colegilor de breaslă, dar și un tip adeseori incomod în comportamentul său față de aceștia. Modulațiile glasului său au stârnit, adesea, iritarea sau ilaritatea în rândul auditorilor prin accente de teatralitate bine dozate pentru a-i construi, menține și consolida personalitatea. Însă, de-aici și până la textul-diatribă cu destinație nedisimulată din *Viața unui*

Adrian Marino

Viața unui om singur

POLIROM

om singur, mi se pare o distanță acoperită de-o pornire din imediata apropiere a unui sentiment de ură greu credibil chiar supus unei analize și de secții oricât de riguroase și de obiective. Dar iată cum începe textul incriminat: „Aș dori – scrie Adrian Marino – să expediez acest capitol – scris cu multă iritare –, dar nu este posibil. De episodul «Călinescu» îmi amintesc cu cel mai mare dezgust. Aș fi dorit să nu-l fi trăit niciodată. Dacă însă și după o jumătate de secol el continuă să mă preocupe, și adesea chiar să mă obsedeze, înseamnă că a constituit pentru mine o lovitură foarte dură. Mai mult: o catastrofă, un adevărat dezastru moral. Pare emfatic, bombastic. A fost, totuși, marele eșec al

vieții mele intelectuale, morale și, ceea ce nu aș fi bănuț niciodată, al existenței mele sociale. (...) (pag.46) (subl. cu aldine îmi aparțin, D.H.). Citatul poate continua fără a-și pierde din virulență, dimpotrivă completându-i-se conținutul cu noi argumente în favoarea unui Călinescu altfel de cum îl știam noi, majoritatea novicilor, sau nu numai. Însă, apropo: în context, să ne (re)amintim că, A. Marino, a debutat la 18 ani, respectiv în 1939, în revista *Jurnalul literar* editată tocmai de G.Călinescu începând cu 1 ianuarie a celuiui an la Iași. „Eram în clasa 7-a, mărturisește Marino (*Lecția lui Călinescu*, *Contemporanul*, 12/1962, 19 martie 1965, pag.2), și urmăream cu un interes crescând (...) intuiția ineditului și **presentimentul**

Laurențiu Stan - Mahala

Dumitru Hurubă

unui mare eveniment în viața mea intelectuală, apariția „Jurnalului literar”. (...) *O astfel de publicație – categoric – nu mai citisem încă în românește. Mă entuziasma tot mai mult caracterul său critic, intransigent, polemic (...). În această stare de tensiune (...) am îndrăznit să trimit și eu un articol redutabilului magistru (...). Spre surprinderea mea – și de ce n-aș spune-o? – spre imensa mea satisfacție, am fost anunțat foarte repede, prin „poșta redacției”, că articolul se va publica.”* (idem subl. cu aldine, D.H.). Articolul a și fost publicat, după care Călinescu l-a invitat pe noul colaborator la redacție („Lasă sfielile. Vino să stăm de vorbă”, l-a îndemnat el pe mai tânărul său confrate). „Așa l-am cunoscut pe G. Călinescu și așa am primit cea dintâi mare lecție literară a vieții mele.”, menționează Marino. (din art. cit. D.H.).

Emoționante cuvinte, scrise, e drept, la o săptămână după moartea marelui critic (12 martie 1965). Însă, este adevărat: nici Marino nu mai avea 18 ani, ci 44, adică o vârstă la care multe trăiri se cristalizează, iau consistență, se consolidează, iar posesorul acestora nu se mai întoarce la înflăcărea adolescenței fără ca, măcar în subconștientul său, să nu fi persistat un sentiment anume, și nici vremurile nu mai erau aceleași. Sau să fi fost vorba doar de o simplă și accidentală autoincluzere în corul „constituit” (cu precădere din literați, cum era și normal...) cu ocazia morții lui Călinescu, pentru a-și mai îmbunătăți statutul de fost

Gâlceava

deținut politic (1949-1957) și fost deportat la Burdușani (Ialomița) (1957-1963)? Greu de crezut având în vedere și, cel puțin, două elemente: trauma sufletească datorată anilor de pușcărie și ai deportării, precum și interdicția la semnătură până în 1965. Sau, să fi ales momentul, care era propice!, pentru a-și crea, măcar sufletește, deși cu acordul autorităților, sentimentul întoarcerii la o... viață spirituală normală? Ar fi încă un paradox al vieții: revenirea la semnătură tocmai datorită lui... Călinescu. Mă rog, a decedului său...

Mă voi reîntoarce puțin la articolul din *Contemporanul*, din care mai citez: „Din lumea liniștei eterne unde a trecut G. Călinescu, prin exemplul originalei și prodigioasei sale opere, ne îndeamnă să lucrăm cu pasiune în spiritul său, dar nu și în litera sa. (...) Și nu cunosc un mai adânc omagiu, mai aproape de spiritul său, de felul său cel mai intim de a gândi, pe care i-l putem aduce, după puteri și cu infinită modestie, decât acela de a-i urma lecția, atât de înalt și profund creatoare. G. Călinescu a pășit toată viața, cum s-a exprimat odată, cu sandale de aur pe drumurile de cristal ale absolutului. Să-l urmăm pe acest drum, de la orizontul înaintat al epocii noastre. (art. citat, D.H. subl. îmi aparțin). Da, citatul este cam lung, dar suficient de clarificator, fiindcă, așezat față în față cu **Marele eșec: G. Călinescu**, din *Viața unui om singur*, obținem o rezultantă bizară, în totală discordanță cu afirmațiile din 1965, născând întrebarea, logică, zic eu: de fapt, când a fost sincer Adrian Marino? Întrebare care poate fi ramificată și în altele... Dar, oricâte întrebări aș lansa, sau mi-aș pune, tot nu voi reuși să pricep de unde vine această înverșunare anti-călinesciană... Ce anume să fi declanșat sentimentul feroce la un om (Marino, evident) care a debutat într-o revistă condusă de Călinescu, a obținut doctoratul în litere sub îndrumarea lui Călinescu (1947), iar în perioada 1945-1948 i-a fost, aceluiași, asistent la Catedra de istoria literaturii române moderne? Să fie vorba – implantând ipoteza într-o ecuație, elucubranta totuși – de o transferare mai mult sentimentală în plan ideatic-frustrant a celebrei ziceri *vulpiene* în legătură cu strugurii? Îmi permit să cred că nu poate fi vorba despre așa ceva la nivelul de cultură al lui Marino.

Înțelepților, între ei...

• Mircea Titus Romanescu - Canal la Amsterdam

Dar, mai știi? Sigur că marele cărturar Călinescu a făcut unele compromisuri (acum am zice destule, unele grave...), începând cu schimbarea titlului rubricii **Cronica mizantropului**, inaugurată în 12 februarie 1933 în revista **Adevărul literar și artistic**, în **Cronica optimismului** (*Contemporanul*, 1956-1965), și prin publicarea volumelor cu titluri care elimină orice comentarii – **Kiev**, **Moscova**, **Leningrad** (1949) și **Am fost în China nouă** (1953), însă, personal, tot nu pricepe înverșunarea lui Marino. În motivație poate fi cuprinsă și brusc-brutala loialitate a lui Călinescu față de noul regim instaurat la 23 August 1944, sau/și! (poate că mai ales...); apropo, citez din **Marele eșec...** (p.50): „Într-un articol declara fără pudoare: guvernul va avea de partea sa pe intelectuali „în măsura în care îi va folosi”. Deci ofertă deschisă de colaborare. Ori, un alt gen de motivație, de un carierism care pur și simplu mă lăsa fără replică: „Ce, vrei ca Cioculescu (Serban, n.D.H.) să-mi ia catedra?”. Acesta era deci, în realitate, „maestrul” meu, „modelul” uman și moral pe care-l admiram. (...) Cinic, oportun, amoral și plin de lașitate. Fără nici o conștiință etică și civică. Predispus la simulare, duplicitate și farsă publică de mari proporții.” Cinic, laș, oportun, lipsit de conștiință etică și civică, predispus la simulare, duplicitate și farsă publică de mari proporții? Oare, Marino, se referă chiar la Călinescu?, exclami fără să vrei. Da, este exact vorba despre cel care a îmbogățit patrimoniul național cultural cu scrieri precum: **Istoria literaturii române de la origini până în prezent**,

Principii de estetică, Impresii asupra literaturii spaniole, Sensul clasicismului etc., etc., cu câteva romane, importante: **Cartea nunții, Enigma Otiliei, Bietul Ioanide, Scrinul negru**; cu monografiile: **Viața lui Mihai Eminescu, Opera lui Mihai Eminescu, Viața lui Ion Creangă, Nicolae Filimon, Gr. M. Alecsandrescu...**, cu volume de eseistică, teatru, poezie, publicistică...

Și ne mai mirăm că vreo câțiva inși, suferind de veleitarism acut, uniți în cuget și cu apucături de sălbăticiuni hămesite, trudesce din greu să sfășie miturile literaturii și culturii naționale având scris pe frunte lozinca „noi suntem demolatorii”? Nu, să ne amintim doar de versurile eminesciene: „Iar deasupra tutora va vorbi vreun mititel, / Nu slăvindu-te pe tine... / Iustruindu-se pe el.” (Scrisoarea I). Sper sincer că pe unul dintre marii noștri comparatiști și hermeneutologi nu l-au cotoplit asemenea gânduri, reducându-se totul la o simplă răfuială strict personală. Ar fi regretabil ca acesta, prestigios critic și teoretician literar și, în general, om probând verticalitate morală, să cadă victima unei atitudini care, mai ales postum, nu ajută pe nimeni. Nici măcar imaginea sa postumă, sau, în orice caz, nu are cum și cu ce contrabalansa alte păreri, poate mai avizate despre marele om de cultură. Ca argument, mă voi folosi de câteva citate care, cred eu, au puterea, nu să anihileze, dar măcar să diminueze „culpabilitatea” lui Călinescu. Așadar, **Perpessicius**: „Sub blana de lup, în care-i plăcea, din când în când, să se mascheze, omul tănuia o inimă de aur. În fond

era un sentimental refutat sau, cu expresia lui Jules Laforgue, «un dur par timidite.» (în *Gazeta literară* nr.12, 18 martie 1965, p.2); **Al.Piru**: „Îl revăd pe patul de suferință preocupat până în ultima clipă să nu absenteze de la îndatoririle de profesor, scriitor și cetățean...” (în *Contemporanul* nr.12/martie, 1965); **Ovidiu Papadima**: „Era în omul acesta care trăia atât de izolat o infinită sete de prietenie, de afecțiune pură, neîntinată de senzualitate, – care se îndrepta mai ales spre oameni mai tineri decât el, într-un amestec ciudat de sentimente paternale și amicale.” (în *Gazeta literară* nr.11, din 17 martie 1966); **Dinu Pillat**: „...l-am văzut

• Laurențiu Stan - Soția mea

citind în palmă, cu o competență simulată de specialist în chiromantie. L-am văzut amuzându-se să pună la cale mici farse, cu porniri de copil ștrengar, după cum l-am văzut amator să asiste la improvizări de fantezii comice. L-am văzut pregătindu-ne laborios o salată de icre (...).” (în „*Revista de istorie și teorie literară*”, tom 14, nr.3-4, 1965, p. 565-572); **Emil Manu**: „Aș putea spune că fascinația pe care o iradia G. Călinescu, ținea nu numai de erudiție sau de profunditatea ideilor, cum îi plăcea să se exprime, ci și de felul original prin care și comunica erudiția voluptuoasă, prin spectacolul pe care-l oferea mimica sa și mai ales prin gestica mâinilor, egală cu un comentariu sonor.” (în *Sinteze și antisinteze literare*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1975, p. 32-61); **Iorgu Iordan**: „La moartea lui am scris, poate, cel mai frumos articol, punându-l alături de Hașdeu și de Iorga, în ce privește marea, lui capacitate de cărturar, de artist, de scriitor, alături, deci, de două genii ale neamului nostru, pe care-i recunoaște toată lumea.” (în *Jurnalul literar*, iunie, 1978, p. 8).

Am spus-o la începutul acestor rânduri și o repet cu alte cuvinte: nu mă îndârjesc să-mi demonstrez simpatia sau antipatia, nici față de Adrian Marino, nici față de Călinescu. Citatele și textul ca atare sunt, aparent, pro Călinescu, pentru că a se încerca anularea sa ca om și ca creator, nu este altceva decât expresia unei răutăți gratuite, chiar dacă acest gest aparține unei personalități din domeniu. Iar Adrian Marino (5 sept. 1921-17 martie, 2005), eseist, critic, istoric și teoretician literar român, laureat al prestigiosului **Premiu Herder**, este autorul unor creații în domeniu de inestimabilă valoare. Simpla lor enu-

merare atestă acest adevăr: **Viața lui Alexandru Macedonski, Introducere în critica literară, Dicționar de idei literare, Hermeneutica lui Mircea Eliade, Hermeneutica lui Mircea Eliade, Biografia ideii de literatură**, vol. I-VII, **Hermeneutica ideii de literatură** și, evident, altele. Că Adrian Marino nu a scris (și) o istorie a literaturii autohtone, sau G. Călinescu nu s-a ocupat special (și) de hermeneutică (de ex.), valoarea creației amândurora nu are de suferit... Îmi convine și consider corect să cred că disensiunile, sau, altfel spus, declarația de război a lui Marino are la bază doar poziționarea pe principii diferite în ceea ce privește abordarea temei generale referitoare la literatura română. „De fapt, conflictul meu cu G. Călinescu, precizează A. Marino (p.52), avea rădăcini și mai adânci. Iremediabile. Structural și radical ireconciliabile. Evident, despre critica și istoria literară pot exista mai multe concepții, metode și forme de manifestare. Dar nici una nu poate revendica o superioritate canonică, dogmatică, absolută, imperativă. Calitatea de unică metodă posibilă. Este exact ceea ce – prin întreaga sa activitate și atitudine – profesa G. Călinescu.” Aha! Deci, aici era baiul, sau o parte din acesta... Fiindcă în pagina următoare, Marino întărește ideea spunând: „Aveam (...) o altă mentalitate critico-literară. Mult mai teoretică și ideologică, chiar dacă, deocamdată, în forme doar incipiente.” (id.p.53). Însă, de-aici și până la a-i aplica lui Călinescu grămada de epitețe deloc blânde, e o cale lungă și, parcă-parcă, nu întrutotul acoperită cu explicațiile autorului. În consecință și într-un context ceva mai larg, aș recurge la un... transfer-transplant privind loialitatea lui Călinescu față de regimul comunist „pe” anii de detenție ai lui Marino. Ar fi argumente și explicații, dar, poate, cu altă ocazie...

Așadar, fără nici cea mai mică idee de ierarhizare sau de punere în balanță – pentru că unitățile de măsură ar fi oarecum diferite, – George Călinescu și Adrian Marino sunt, irefutabil și fără exagerare din parte-mi, două dintre cariatidele solide pe care se sprijină teoria, critica și istoria literaturii noastre. Opera lor face deja parte din patrimoniul național, constituie puncte de referință și se așează, cu îndreptățire, în aceeași lojă de onoare a istoriei culturii și literaturii românești. Bibliotecarul-șef Cronos le va asigura locul și spațiul potrivit – dacă nu a și făcut-o până acum, prins fiind de spectacolul ridicol-amuzant al unora forțând intrarea în literatură pentru a se... lustrui.